

2011

NÆRINGSHAGEPROGRAM 2011

Endelig versjon næringshageprogrammet

2011-2021 av 12.12.2011

Forord

I Næringshageprogrammet 2011 - 2021 legger KRD vekt på innovasjon og nyskaping i en forsterket satsing. Hensikten er å øke næringshagenes attraktivitet for høyt utdannende mennesker gjennom oppbygging av sterkere og mer robuste utviklingsmiljø.

Fylkeskommunen og SIVA skal i fellesskap velge ut hvilke næringshager som skal inn i det nasjonale næringshageprogrammet. Fylkeskommunen vil her ha fokus på regionale kriterier og behov, mens SIVA vil ha fokus på de nasjonale kravene programmet setter. Eksisterende næringshagemiljø skal vurderes ut fra programkravene i det nye programmet, og det forutsettes at programmet åpnes opp for at nye miljø kan tas inn om de tilfredsstillende det nye programmets krav og innretning.

Ordliste/definisjoner på ord mye brukt i dokumentet:

Næringshagemiljø	Fysisk samlokalisering som består av flere bedrifter inkludert Næringshageselskapet lokalisert under samme tak. Eksterne bedrifter kan også være inkludert, men da gjennom bindende avtaler med Næringshageselskapet
Næringshageselskap	Aksjeselskap bestående av private og offentlige eiere
Næringshagebedrift/ Målbedrift	En bedrift tilknyttet Næringshageselskapet gjennom avtale.
Hovedmiljø	Hovedaktør i et næringshagemiljø som også har tilknyttet noder.
Node/Avdeling	Samlokalisering tilknyttet et hovedmiljø gjennom gjensidige forpliktende avtaler med
Utviklingsressurs	Hovedansvarlig for næringshageaktivitetene. Som oftest er dette daglig leder
Kunnskapsbedrifter	Kunnskap er hovedproduktet i bedriften

Innhold

FORORD	2
1. BAKGRUNN.....	4
2. MÅLSTRUKTUR.....	6
3. FORUTSETNINGER	7
4. MÅLGRUPPE	7
5. GEOGRAFISK INNRETNING OG NEDSLAGSFELT	7
6. STRATEGIER OG ARBEIDSMETODER FOR MÅLOPPNÅELSE	8
7. RAMMER OG PRINSIPPER FOR DEN ENKELTE NÆRINGSHAGE	10
8. KRITISKE SUKSESS- OG RISIKOFAKTORER	11
9. EIERSKAP, LEDELSE OG ORGANISERING	12
10. VARIGHET	15
11. BUDSJETT	16
12. FINANSIERING.....	18
13. NOTIFISERING.....	18
14. AVTALER	19
15. FREMDRIFT OG MILEPÆLER.....	19
16. RAPPORTERING/EVALUERING	19

1. Bakgrunn

Historikk:

Næringshageprogram startet i 1998 og har gått over to programperioder. Grunnideen for næringshagekonseptet var å samlokalisere mindre, kunnskapsintensive virksomheter for å bygge opp et større faglig og sosialt miljø. Et annet viktig element i programmet har vært å stimulere nye ideer, engasjement og utviklingsrom. Deltakelse i et slikt miljø kan gjennom nær samhandling med andre aktører gi utviklingsmuligheter i form av større nettverk, nye markeder, tilgang på kompetanse, bedre utgangspunkt for faglig utvikling og økt trivsel for den enkelte bedrift og de som arbeider i virksomhetene.

Det opprinnelige programmet fra 1998 hadde sterkt fokus på den fysiske samlokaliseringen, mens andre programperiode fra 2006 dreide fokus over på utviklings- og nyskappingsaktivitet rettet mot bedriftene i eller tilknyttet samlokaliseringstiljøet.

Utviklingen av nytt program bygger på erfaringene og anbefalingene i de to evalueringene "Næringshagene – Omplantning og gjødsling av den eksisterende underskogen" fra juni 2004 og "Hager i skiftende landskap" fra september 2008, samt en prosess med deltakere i næringshagenettverket og foreningen Næringshagene i Norge og øvrige relevante aktører.

Ved årsskiftet i 2009/2010 deltok SIVA med utviklingstilskudd og/eller eierandeler i 52 næringshager. Flere av disse næringshagene har avdelinger/noder i eller utenfor egen kommune, og tas disse med, drives det aktiviteter gjennom programmet på ca. 70 steder i Norge. I tillegg eksisterer flere miljø over hele landet uten deltakelse fra SIVA.

Politisk forankring

St.meld nr 25 (2008-2009) "Lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken" og St.meld.nr 7 (2008-2009) "Et nyskapende og bærekraftig Norge" understreker behovet for utvikling av flere kompetansesarbeidsplasser i distrikts-Norge. Videre legger St.meld.nr 7 vekt på at man skal legge til rette for økt innovasjon for å fremme et skapende samfunn, et skapende menneske og skapende virksomhet. Dette kan næringshagene være med å bidra til blant annet gjennom tilrettelegging av fysisk og organisatorisk infrastruktur som tiltrekker seg kompetente mennesker, med spesielt fokus på unge og kvinner. Næringshagen skal tilby og gi tilgang til nasjonale og internasjonale nettverk og markeder, kompetanse og FoU-aktører.

I Forvaltningsreformen (Ot.prp.nr 10 (2008 – 2009), St.meld. nr 12 (2006-2007 – Regionale fortrinn – regional framtid) forsterkes fylkeskommunenes rolle som regionale utviklingsaktører med oppgaver innen samferdsel, utdanning, næringsutvikling mv. Sentrale fylkeskommunale virkemidler i denne sammenheng er eierskap til Innovasjon Norge (49%) og Regionale forskningsfond. Næringshagene er et annet verktøy og virkemiddel for regional utvikling. Et framtidrettet næringshageprogram vil bidra til at fylkeskommunenes rolle som regional utviklingsaktør blir styrket.

I St.meld nr 25 (2008-2009) "Lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken" legger KRD opp til å sette i gang et nytt næringshageprogram fra 2011. Departementet ønsker videre at fylkeskommunene som regionale utviklingsaktører, i større grad får ansvaret for den videre utviklingen av næringshagene. I et møte 3.12.09 mellom departementet, SIVA, KS og representanter for fylkeskommunene ble det opprettet en nasjonal arbeidsgruppe som i felleskap har utarbeidet forslag til programbeskrivelse for et nytt næringshageprogram jfr. Arbeidsgruppas innsendte dokument datert 18.05.2010.

Forventet nytte av programmet

Næringshagene har vist seg å ha en viktig funksjon som stabiliserende miljøer i distriktskommunene der de er etablert, og har i stor grad bidratt til å redusere kunnskapsflukt fra disse kommunene. Satsingen har ikke bare bidratt til redusert fraflytting, men også økt tilflytting.

Det er viktig å opprettholde og forsterke utviklingsmiljøer som tilrettelegger for fornying og vekst. Det nye næringshageprogrammet legger vekt på innovasjon¹ og nyskaping ved å fremme næringshagenes kompetanseutvikling og nettverksutvikling rettet mot nasjonale og internasjonale bedrifts- og kunnskapsmiljøer. Næringshagene skal blant annet bidra til bedriftsetablering, videreutvikling og vekst hos små og mellomstore bedrifter i distriktene.

De positive effektene som næringshagene har hatt for samfunnsutviklingen kan forsterkes ytterligere ved å introdusere en programsatsing som motiverer næringshagene til å profesjonalisere seg innen områder som er avgjørende for videre vekst. Det vil virke stimulerende og utviklende for bedrifter utenfor sentrale strøk og tiltrekkende på unge mennesker som har vært ute og tilegnet seg høyere utdanning.

En næringshage er en samling av næringsaktiviteter som sammen utgjør et godt og innovativt faglig og sosialt miljø. Gjennom utvikling av sterke verdiskapingsmiljøer vil næringshagene gi positive effekter ut fra to perspektiver:

Bedriftsøkonomisk perspektiv - Levedyktige bedrifter:

- Økt overlevelsessevne
- Lettere tilgang til attraktive fasiliteter
- Økt tilgang til potensielle samarbeidspartnere, leverandører og kunder
- Økt tilgang til potensielle nye markeder nasjonalt og internasjonalt
- Forretningsutviklingskompetanse
- Deltakelse i et utviklingsorientert miljø
- Økt tilgang til FoU-miljøer
- Lettere tilgang til sparringspartnere
- Lettere tilgang til relevante verdiskapende nettverk.

Samfunnsøkonomisk perspektiv - Økt verdiskaping:

- Distrikts- og regionalutvikling (lokalsamfunnsutvikling)
- Sterkere kompetansemiljøer innenfor næringer hvor regionen/Norge har gode forutsetninger for å lykkes
- Flere fremtidsretta arbeidsplasser (morgendagens talenter)
- Økt sysselsetting (- økt skatteinnngang)
- Regionale og nasjonale møteplasser
- Fremme entreprenørskapskultur
- Positive effekter ved å nytte offentlig og privat sektor sammen
- Styrket samarbeid og koordinering på tvers av næringsområder
- Kompetanseutvikling og kompetansespredning

¹ ”En ny vare, en ny tjeneste, en ny produksjonsprosess, anvendelse eller organisasjonsform som er lansert i markedet eller tatt i bruk i produksjonen for å skape økonomiske verdier” – ref. St.meld. nr. 7

- Utvikling av innovasjonsevnen
- Flere bedriftsetableringer
- Økt regional verdiskaping, flere og bedre bedrifter
- Mer effektiv bruk av offentlige midler

2. Målstruktur

Næringshageprogrammet skal bidra til å utvikle attraktive bedrifter og arbeidsplasser i hele Norge for morgendagens talenter fortrinnsvis i distriktene.

Hovedmål

- Næringshageprogrammet skal bidra til økt verdiskaping gjennom å legge til rette for utvikling av attraktive bedrifter og kunnskapsarbeidsplasser i hele landet, men fortrinnsvis i distriktene.
- Næringshageprogrammet skal være et virkemiddel for fylkeskommunen og bidra til at fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør styrkes.

Programsmål

Nyetableringer og vekst

Mål: Næringshageprogrammet skal legge til rette for bedriftsetableringer, videreutvikling og vekst i eksisterende bedrifter.

Det skal etableres 75 nye bedrifter årlig i næringshagene.

Programmålet tar utgangspunkt i at hvert hovedmiljø i gjennomsnitt etablerer 1,5 bedrift pr.år. Med en forutsetning om 50 miljøer, vil det gi en etablering av 75 nye bedrifter årlig.

Økt verdiskaping

Mål: Programmet har tydelig fokus på at det skal legges til rette for økt verdiskaping hos bedriftene som er målbedrifter i programmet.

Verdiskapingen hos næringshagebedriftene skal i snitt ligge 5% over sammenlignbare bedrifter som ikke er tilknyttet næringshagene. Programmet bruker følgende definisjon på verdiskaping:

Verdiskaping = driftsresultat + lønnsutgifter + direkte FoU-kostnader

Økonomisk merverdi for bedriftene

Mål: Næringshageprogrammet skal stimulere til at næringshagene fokuserer på økonomisk merverdi for bedriftene tilknyttet det enkelte næringshagemiljøet.

Den totale kundetilfredshet i Næringshagene skal ligge på minimum 75 %. Det skal gjennomføres årlige kundetilfredshetsmålinger blant bedriftene i Næringshagen.

Internasjonalisering:

Mål: Næringshageprogrammet skal bidra til å lette tilgangen til internasjonale markeder for bedriftene i og tilknyttet samlokaliseringstiljøet.

I løpet av programperioden skal minimum 50% av bedriftene i næringshagemiljøet ha etablert internasjonal aktivitet i form av eksport, import, teknologi- og forskningssamarbeid eller annen aktivitet.

Nettverksbygging

Mål: Næringshageprogrammet skal bidra til kobling av relevante nettverk regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Hvert hovedmiljø skal ha formelle samarbeidskontrakter med regionale og nasjonale FoU- og/eller bransjemiljø samt kunne påvise kontakter internasjonalt. Bedriftenes deltakelse i nettverkene bør gi konkrete merverdier i form av kompetanseheving, nye produkter, nye markeder eller andre resultater.

Næringshagen skal ha rutiner for registrering av formidlet kontakt(er) mellom bedrifter og miljø/aktører.

3. Forutsetninger

Tidligere programperioder tilsier at det er faglig grunnlag for etablering av om lag 50 næringshager i Norge. Programmet legger til grunn at det vil bli etablert (nye/videreføring) ca. 50 fysisk synlige samlokaliseringstilfeller fortrinnsvis innenfor distriktpolitisk virkemiddelområde.

Næringshageprogrammet skal på nasjonalt nivå stimulere til en nodestruktur. I programperioden legges det opp til at det kan etableres opp til ca. 200 noder totalt i programmet. Det gir en gjennomsnitt på 4 noder pr. næringshage.

4. Målgruppe

Satsingen har hovedsakelig fokus på bedriftsutvikling i kunnskapsbedrifter hvor aktørene har et engasjement for å beholde og videreutvikle kunnskapsarbeidsplasser i regionen.

Næringshageprogrammet skal bidra til kjønnsbalanse i næringshageselskapet. Programmet skal stimulere til at den nasjonale målsettingen på 40% kvinneandel i ledende stillinger oppnås.

5. Geografisk innretning og nedslagsfelt

Næringshagene skal i hovedsak etableres innenfor det distriktpolitiske virkemiddelområdet. Unntak skal avklares med KRD. Bruk av midler utenfor distriktpolitisk virkemiddelområde må gis en særskilt begrunnelse og sees i sammenheng med utvikling av vekstkraftige regioner.

Miljø som ligger utenfor distriktpolitisk virkemiddelområde kan være en del av det nasjonale nettverket selv om det ikke mottar midler fra det nasjonale programmet.

Det skal være hensiktsmessig geografisk fordeling av næringshagene mellom regioner. Den nasjonale operatøren har ansvaret for å ivareta dette.

6. Strategier og arbeidsmetoder for måloppnåelse

Programoppfølging

Programoperatør vil avsette egne ressurser til å følge opp det enkelte miljø. Oppfølgingen skal skje i forhold til nasjonale og regionale målsettinger og intensjoner i programmet. Oppfølgingen skal også bidra til videreutvikling av det enkelte miljø basert på bedriftsbehov.

Samlokaliseringsmiljø

Fylkeskommune og programoperatør vurderer aktuelle bedriftsmiljø hvor aktørene har et engasjement for å beholde og videreutvikle kunnskapsarbeidsplasser i regionen. For at etablering av næringshagemiljø skal skje, må det være konsensus mellom fylkeskommunen og programoperatør

Rapportering/Evaluering

Programoperatør vil sammen med relevante samarbeidspartnere utvikle et enkelt rapporteringssystem som fanger opp og kvalitetssikrer resultater og aktiviteter nasjonalt. Dette skal gi et enhetlig rapporteringssystem som fanger opp behovene både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Eierskap

For å ansvarliggjøre potensielle eiere og pådriverne bak næringshagemiljøet må samarbeidet organiseres formelt. Erfaring viser at dette har hatt stor betydning for utviklingen av det enkelte miljø. Programeier² på regionalt nivå og programoperatør ønsker å være en aktiv deltaker i den formelle organiseringen. Aksjeselskapsformen ansees som den beste organisasjonsformen da dette gir formelle styringsinstrumenter i form av eierskap og styrerepresentasjon.

Nettverks- og læringsarena

Nasjonale programoperatør har ansvar for oppbygging av nettverksarenaer og læringsarenaer for det nasjonale nettverket av næringshager. Fokus på læringsarenaer er nytt i dette programmet, men vil være viktig i utviklingen av både det enkelte Næringshagemiljø og den enkelte bedrift. Programoperatør etablerer og formaliserer nettverk mot relevante aktører lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Aktører i denne sammenhengen kan for eksempel være FoU-institusjoner, utdanningsmiljø, bedriftsmiljø og andre aktuelle miljø.

Programoperatør legger vekt på å få samlet personer som besitter en unik erfaring og kompetanse, og som har oversikt over programmets utfordringer på landsbasis, også med tanke på å forvalte og foredle lederkompetansen som til enhver tid finnes i næringshagenettverket. Dette er en viktig overordnet nasjonal rolle og viktig at det settes fokus på. Denne vil det være viktig å få formidlet ut til miljøene samt kunne koble miljø som naturlig burde samarbeide.

Opplæring og kompetanseheving av næringshagemedarbeidere er et kjernepunkt, og SIVA-skolen har vært et positivt tiltak i så måte. Det vil derfor være viktig å videreføre og videreutvikle SIVA-skolen slik at kunnskapen og erfaringen ivaretas og videreutvikles i det nasjonale nettverket.

² Fylkeskommune

Internasjonalisering

Det vil være viktig å knytte seg opp mot relevante internasjonale aktører, og bygge opp internasjonal formidlingskompetanse som kommer bedriftsmiljøet til gode. Programoperatør vil stimulere og legge til rette for denne type fokus og aktivitet. Dette vil bli blant annet skje gjennom virkemiddelapparatets totale nettverk samt kobling direkte opp mot relevante internasjonale miljø/bedrifter og fagmiljø.

På næringshagenivå gjøres dette gjennom følgende strategier:

Utviklingsressurs

Egen utviklingsressurs i form av daglig leder i hvert miljø vil være avgjørende for å kunne nå programmets målsetting. Dette må være en ressurs som har erfaring fra både bedriftsutvikling og utviklingsprosesser, og som finansieres av en basisfinansiering i programmet.

Innovasjon og nyskaping

Næringshagen AS skal initiere og legge til rette for nyskappingsaktiviteter som er relevante for bedriftene i næringshagemiljøet. Dette kan være mange ulike aktiviteter som bl.a.

- Bedriftsutvikling; koble ulike bedrifter (samarbeidspartnere, leverandører, kunder), koble relevante FoU-miljø
- Kompetanseutvikling; temamøter, kurs, erfaringsutveksling
- Rekruttering
- Stimulere til internasjonalisering
- Kobling til relevante kapitaltilbydere

Bedriftsmiljø

Næringshagen as skal i samarbeid med en huseier kunne tilby attraktive forretningslokaler som er tilrettelagt for samspill mellom bedrifter og muligheter for fjernarbeidsplasser. For at miljøet i en næringshage skal kunne få en ønsket dynamikk, er det nødvendig med en viss størrelse. Basert på erfaringer stilles det krav om en kritisk masse for å kunne delta i det nye næringshageprogrammet, minimum 5 bedrifter og minimum 10 personer. Det etableres strukturer for å øke samarbeide og samhandlingen mellom bedriftene. Dette gjøres blant annet gjennom felles prosjekter, utarbeide felles anbud, dele på spisskompetanse som advokat, revisor, dataløsninger etc.

Nettverk

For at det skal kunne defineres som et nettverk mellom virksomheter, er det krav om at de som inngår i dette samarbeidet, legger mer i det enn bare en tilfeldig og kortvarig forbindelse.

Næringshagen as skal inngå en gjensidig forpliktende samarbeidsavtale med de samlokaliserte bedriftene om aktiv deltakelse i utviklingsarbeidet i miljøet. Miljøet skal kunne kjennetegnes med en kultur der bedriftene diskuterer utfordringer og ideer med hverandre.

Næringshagen as skal legge til rette for at bedrifter utenfor den fysiske samlokaliseringen tilknytter seg utviklingsmiljøet gjennom gjensidige samarbeidsavtaler om deltakelsen.

Koblingsfunksjon

Næringshagen skal være en aktiv koblingsaktør som kobler bedriftene opp mot relevante støttespillere/kompetanseleverandører/"hjelpere" til enhver tid. Dette kan være bedrifter, kunder, forskningsmiljø, investeringsmiljø, fagmiljø samt offentlig virkemiddelapparat.

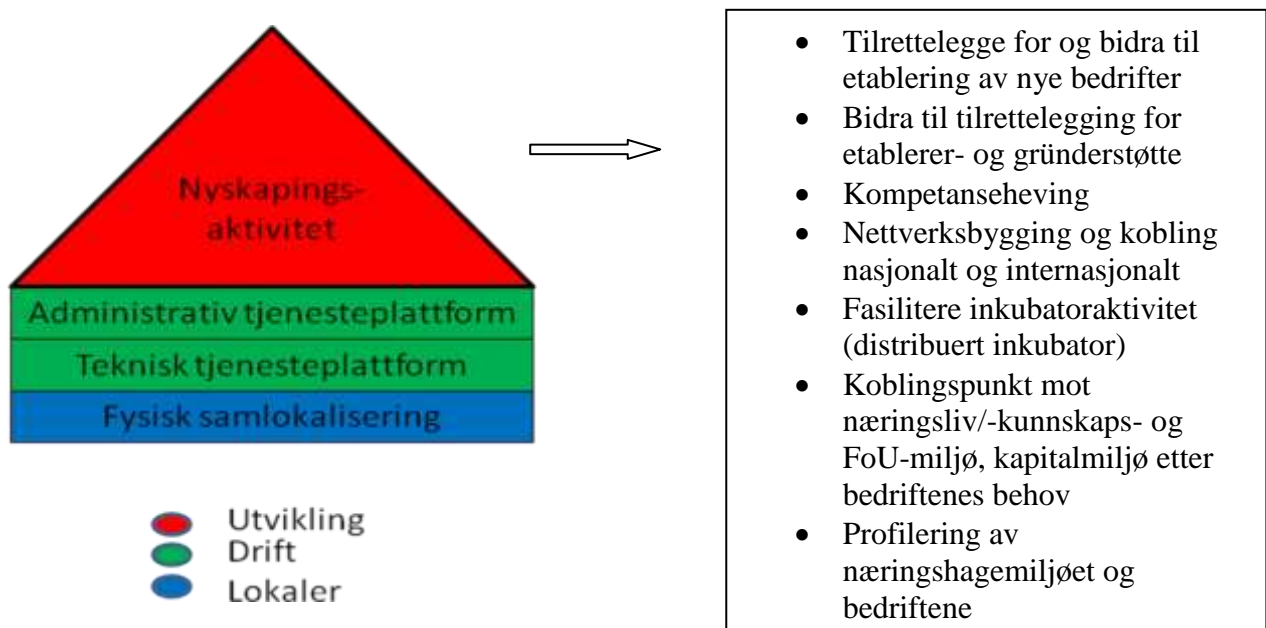
Finansiering av bedrifter er viktig. Den enkelte næringshage bør arbeide for å bedre tilgang på risikovillig egenkapital i sitt område. Dette kan gjøres ved å legge til rette for at lokale investorer - alene eller flere sammen (forretningsnettverk)- kan etablere lokale investeringsfond/-selskaper som kan ta eierskap (eierskapstenkning og lokalt ansvar) i eksisterende eller nye virksomheter."

Profilering

Næringshagemiljøene skal framstå som attraktive miljø for morgendagens talenter. Forutsetningen for å oppnå dette er at miljøene blir synlige for eksterne aktører. Dette kan gjøres gjennom å publisere oppnådde resultater, drive aktiv markedsføring av det totale miljøet samt synliggjøre miljøets samlede kompetanse.

7. Rammer og prinsipper for den enkelte næringshage

En næringshage er verktøy for utvikling av kunnskapsbedrifter gjennom oppbygging av sterke regionale næringsmiljø og innovasjonsmiljøer. Dette skjer gjennom å utvikle og tilby fysisk og organisatorisk infrastruktur, utvikling av samarbeid mellom bedrifter og aktiv deltakelse i ulike innovasjons- og nyskappingsaktiviteter.

Figur 1 Strukturen av et næringshagemiljø

De tre nederste delene av figur 1 inngår som fundament i det fysiske næringshagemiljøet. Bedriftene i næringshagemiljøet skal dekke driftskostnadene knyttet til dette gjennom ordinær husleie og fellesutgifter.

Den øverste delen av figur 1 omhandler nyskappingsaktivitet og finansieres av det nasjonale næringshageprogrammet. Næringshagetilskudd som ytes gjennom det nasjonale programmet er å anse som statstøtte i henhold til EØS-avtalen som ble en notifisert ordning i henhold til

FoUoI-retningslinjene³ i 2008. Midlene i denne sammenheng skal knyttes opp mot målbedrifter.

Følgende krav settes til den enkelte næringshage:

- Næringshageselskapet skal bidra til økonomisk merverdi for bedriftene tilknyttet bedriftsmiljøet
- Næringshageselskapet skal gi tilbud om samlokalisering i et miljø med minimum 5 bedrifter og minimum 10 personer og skal synliggjøre vekstpotensialet på minimum det dobbelte ved oppstart.
- Næringshagen AS skal arbeide for kjønnsbalanse i Næringshagen AS og i deltakende bedrifter i miljøet.
- Næringshagen AS skal ha en tilstrekkelig utviklingsressurs.
- Næringshagen AS skal legge til rette for at kunnskapsbedrifter utenfor den fysiske samlokaliseringen kan være deltaker i miljøet gjennom gjensidige forpliktende avtaler
- Næringshagen AS skal være en aktiv pådriver til å komplettere det forretningsmessige tjenestetilbudet og kompetansetilbud i regionen
- Næringshagen AS skal etablere og videreutvikle relevante verdiskapende nettverk
- Næringshagen AS skal være en vekstmotivator og pådriver for å koble bedrifter mot relevante partnere, fagmiljø, videregående skole, FoU-miljø m.m
- Næringshagen AS skal ha en bærekraftig økonomi over tid

Hovedmiljø

Er et fysisk kjernemiljø bestående av flere små og mellomstore kunnskapsbedrifter inkludert næringshageselskapet. Kjernemiljøet skal være over kritisk masse som er minimum 5 bedrifter og 10 ansatte og med potensial for å bli minimum dobbelt så stor. Kjernemiljøet er en samlokalisering av bedrifter men kan i tillegg ha forpliktende avtaler med bedrifter utenfor det fysiske kjernemiljøet.

Nodemiljø

Et mindre miljø enn hovedmiljøet som er et eget selskap og i en annen kommune. Noden skal bestå av kunnskapsbedrifter som er samlokalisert i et miljø, og som har en gjensidig forpliktende avtale med hovedmiljøet om tilgang til utviklingsressurs som skal bistå bedriftene i nodemiljøet. En forutsetning for etablering av en node er at det også her skal være et bedriftsgrunnlag og et yttre behov fra næringslivet. Nodemiljøet bør være minimum 3 bedrifter og har ikke samme vekstpotensialet som hovedmiljøet.

Utvelgelse av den enkelte næringshage:

Opptak og utvelgelse av næringshager skal skje i samspill mellom fylkeskommunen og SIVA, og det skal være konsensus rundt utvelgelsen og eventuelt avvikling av miljø som skal være med i det nasjonale programmet

8. Kritiske suksess- og risikofaktorer

Det er mange forhold som er viktig for at programmet lykkes eller ikke. Ut fra tidligere erfaringer vil de viktigste faktorene være:

Rammebetingelser

³ Ref notifikasjon under pkt 12

I rammebetingelser menes ressurser (økonomisk/personer), forutsigbarhet og langsiktighet. Det er viktig at miljøene får tilstrekkelig og forutsigbar finansiering til de oppgaver de blir tillagt. Når finansiering er fastlagt, er det avgjørende at denne finansieringen opprettholdes slik i programmets løpetid. Dette vil gjøre det lettere å rekruttere og beholde nødvendig kompetanse i Næringshageselskapet.

Bedriftssammensetning og deres engasjement

I den grad man har mulighet, er det viktig å samlokalisere komplementære bedrifter. Dette kan vise seg som en utfordring på enkelte steder, men det vil være viktig å ha fokus på at bedrifter bør passe sammen. Det vil også være viktig at man setter krav til bedriftenes engasjement i forhold til både å yte og å få, som også må gjenspeiles i eiersammensetning i næringshagen as med minimum 51 % privat eierskap.

Offentlig engasjement

Det er viktig at miljøene blir skrevet inn i fylkeskommunens regionale planverk. Dette vil gi miljøene en legitimitet i å kunne markedsføre seg mot kompetansemiljø og kompetansepersoner som man ønsker å knytte til seg. Det vil da også være lettere for de regionale og lokale offentlige aktører å benytte næringshagemiljøet i det regionale utviklingsarbeidet.

Næringshageselskapet er et aksjeselskap og forutsettes å ha majoritet av private eiere dvs. minimum 51%. Det offentlige skal ha minimum 34% eierskap som kan fordeles på nasjonal operatør, regional aktør samt vertskommune for hovedmiljø.

Styre og daglig leder

Sammensetning av styret vil være en viktig suksessfaktor. Det er viktig å rekruttere personer som tenker utvikling og som ser næringshagesatsingen i et helhetlig perspektiv. Samtidig må styret også tenke bedriftsøkonomisk for å sikre en forsvarlig drift.

Daglig leder har vist seg å være svært avgjørende for utviklingen av slike miljø.

Tydlig rolle og forventningsavklaring

Samtlige aktører (eiere og bedrifter) i næringshagemiljøet må være tydelig på hva som forventes av miljøet. Erfaringen tilsier at man har vært for utydelig på dette området og det har medført store forskjeller i hva som defineres som næringshageaktivitet. Det vil derfor være viktig at offentlige nasjonale aktører, regionale aktører og lokale aktører beskriver rollen og forventningene til næringshagen. Det samme bør bedriftene gjøre. En slik avklaring vil gjøre det lettere for næringshagen å bygge opp nødvendig kompetanse for å tilfredsstille de krav og forventninger som er stilt.

9. Eierskap, ledelse og organisering

I Næringshageprogrammet opereres det med 2 typer eierskap. Det er eierskap til selve programmet og det er eierskap til Næringshageselskapet.

Næringshageprogrammet har følgende organisering:

Figur 2 Organisasjonskart nytt program

Programeier:

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) og fylkeskommunen står i fellesskap som eiere av næringshageprogrammet fra oppstart. Intensjonen er at fylkeskommunen i større grad får ansvaret for den videre utviklingen av næringshagene. Fremtidig eierskap til programmet skal vurderes i forbindelse med evaluering etter 5 år. Det skal arrangeres årlige eiermøter sammen med nasjonal programoperatør for å kvalitetssikre at programmets innretning er i tråd med intensjonene. Dette kan eventuelt gjennomføres som et punkt på dagsordenen i de ordinære rådmans- eller næringssejefmøtene, jfr. nasjonalt programråd.

Programoperatør:

Nasjonal programoperatør for næringshageprogrammet skal være SIVA. SIVA vil ha det operative overordnede ansvar for oppfølging av programmet. SIVA har ansvaret for å koble miljøene sammen på nasjonalt nivå med faglig utvikling, kobling mot relevante nasjonale og internasjonale nettverk, erfaringsoverføring og sammenstilling av resultater fra næringshageselskapene. I tillegg har SIVA også koordinerings- og sekretariatsfunksjon for nasjonalt programråd.

Nasjonalt programråd:

Det skal arrangeres årlige eiermøter sammen med nasjonal programoperatør for å kvalitetssikre at programmets innretning er i tråd med intensjonene. Dette kan eventuelt gjennomføres som et punkt på dagsordenen i de ordinære rådmans- eller næringssejefmøtene, jfr. nasjonalt programråd.

Regionalt programråd:

Regionalt programråd er et rådgivende forum som kan bestå av regionalt partnerskap (i de regioner dette eksisterer), pluss eventuelt bedriftsrepresentanter fra næringshagemiljø, og SIVA. Der det ikke er regionalt partnerskap skal bedriftsrepresentanter fra næringshagemiljø, representanter fra de berørte regionråd, fylkeskommunen, Innovasjon Norge og SIVA være representert.

Fylkeskommunen som programeier har ansvaret for opprettelse av programrådet og kan ta i bruk eksisterende arena der hvor det er hensiktsmessig.

Forumet skal blant annet ha fokus på følgende områder:

- Innretning og utvikling av regionens næringshager
- Årlig vurdering av resultatoppnåelse og rapportering
- Årlige aktivitets- og handlingsplaner
- Næringshagenes totale økonomi
- Regional koordinering av nasjonale prosjekter og satsinger knyttet til nærings-/samfunnsutvikling

Regional oppfølgingsaktør

Regional oppfølgingsaktør er Fylkeskommunen sammen med SIVA. Rolle og ansvar reguleres gjennom partnerskapsavtale som årlig gjennomgås.

Rollefordeling mellom KRD, fylkeskommuner og SIVA:

Kommunal- og regionaldepartementet

- Programeier sammen med fylkeskommunene
- Nasjonale bestillinger
- Distriktpolitisk fokus i satsingen
- Hovedfinansiør

Fylkeskommunen

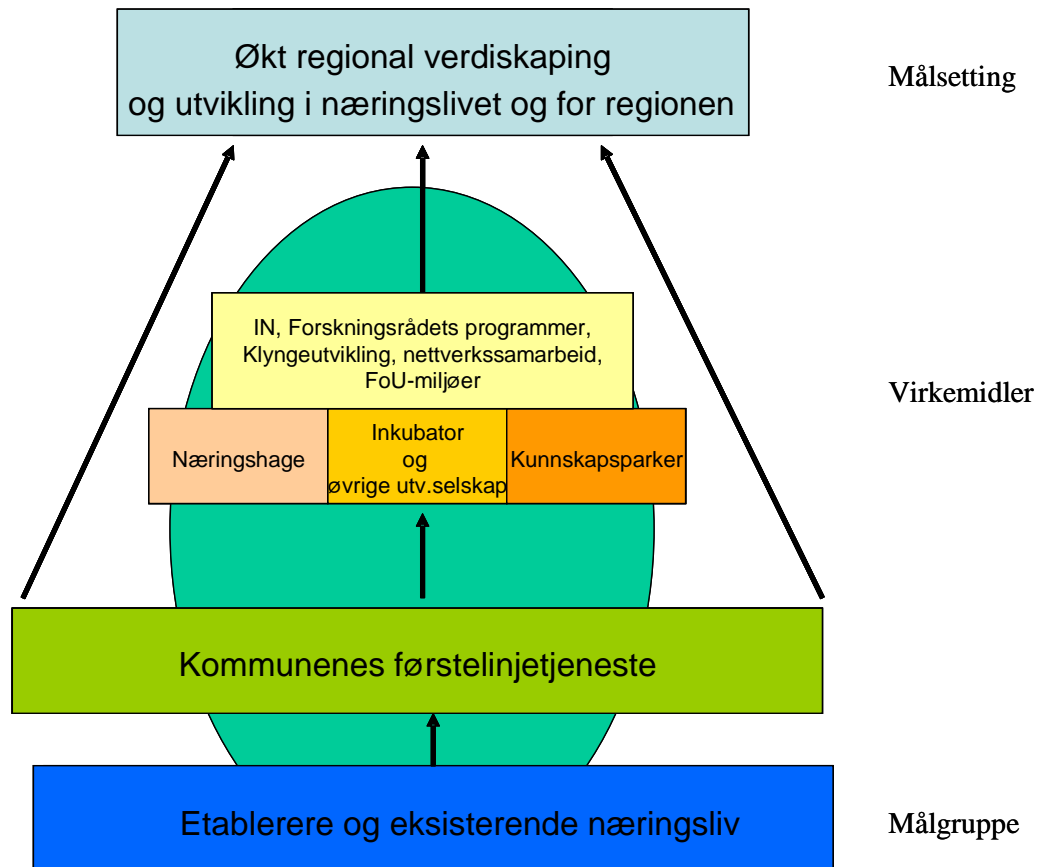
- Programeier sammen med KRD
- Regionale bestillinger
- Samfunnsutvikling/regional utvikling
- Benytte næringshagen som verktøy for regional utvikling
- Beslutning om opptak av miljø i samspill med SIVA
- Sekretariat for regionalt programråd

SIVA

- Nasjonal programoperatør
- Nasjonal struktur og nettverk
- Utvikle innovasjonsmiljø
- Beslutning om opptak av miljø i samspill med fylkeskommune
- Oppfølging av programmet nasjonalt og det enkelte næringshagemiljø
- Rapportering/evaluering
- Sekretariat for nasjonalt programråd

Næringshageselskapet er et aksjeselskap og forutsettes å ha majoritet av private eiere dvs. minimum 51%.

Næringshagens rolle i det regionale innovasjonssystemet

Figur 3 Næringshagens rolle i det regionale innovasjonssystemet⁴

Figur 3 viser en grafisk fremstilling av næringshagens plass i det regionale innovasjonssystemet. Målsettingen er at næringshagen skal bidra til økt verdiskaping gjennom tilrettelegging for kunnskapsbedrifter over hele landet. Dette skal skje i et samspill med øvrige verktøy og virkemidler både på regionalt og nasjonalt nivå. Førstelinjetjenesten inngår ikke som basisaktivitet i næringshagene, men kan få tillagt disse oppgavene som en betalt tjeneste fra kommunen.

10. Varighet

Evalueringene av næringshageprogrammet viser at basisoppgavene som næringshagene utfører må ha offentlig finansiering. Varigheten på programmet settes til 10 år med en midtveisevaluering. Ved Næringshageprogrammets oppstart i 1998 hadde en forventninger til at man gjennom de resultatene programmet skapte, skulle få en overgang mot privat finansiering av både Næringshageselskapene og Næringshagemiljøene. Dette har vist seg å ikke stemme, noe som også evalueringsrapportene konkluderer med – den siste fra 2008 ”Hager i skiftende landskap”. Denne rapporten viser også at fokuset i flere næringshager har dreid fra bedriftsutvikling i næringshagens kjernemiljø til mer generell lokal/samfunnsutvikling. I tillegg har finansiering av basisaktiviteter skjedd gjennom prosjekter noe som har tatt fokus bort fra den opprinnelige bedriftsutviklingstanken.

⁴ Arbeidsgruppen har konsentrert seg om det regionale innovasjonssystemet, men ser viktigheten av at det nasjonale innovasjonssystemet tydeliggjøres og synliggjøres

På bakgrunn av disse resultatene kan man fastslå at basisfinansieringen i Næringshagene må i hovedsak være offentlig finansiert, dette også for å gi forutsigbarhet og langsiktighet for utviklingsressursen.

Deltakelse i programmet forutsetter at Næringshagen AS dokumenterer og synliggjør resultater i henhold til programmets krav og avtalte målsettinger. Det vil bli inngått avtale med den enkelte næringshage forutsatt at miljøet oppfyller kravene, med varighet ut 2013, ut 2017 og siste avtaleperiode ut 2021, jfr. pkt. 14.

11. Budsjett

Budsjettforutsetninger

Til grunn for programmet ligger en forutsetning om at det etableres om lag 50 hovedmiljø. Skal man opprettholde og videreutvikle næringshagesatsingen som et nasjonalt program, må nasjonal aktør også delta på finansieringssiden og gjennom dette kunne sette krav samt ha sanksjonsmuligheter dersom mål og utviklingstakt ikke oppnås.

Regional aktør må også delta på finansieringssiden for å kunne påvirke programmet slik at det blir tilpasset de regionale målsettinger.

NÆRINGSHAGER - REVIDERT PROGRAMBUDSJETT BUDSJETT (alle kronetall i mill.)

	2012	2013	2014	2015-2020 pr. år	Totalt i programmet
Antall miljø	44	50	50	50	
herav m/noder	10	25	38	38	
Programkostnader	59,5	67,6	67,6	67,6	601,3
SIVA	29,7	33,8	33,8	33,8	301,1
Fylkeskommune	14,9	16,9	16,9	16,9	150,1
Bedrifter	14,9	16,9	16,9	16,9	150,1
Tilskudd noder	2,0	5,0	7,5	7,5	59,5
Programoppfølging	6,6	7,5	7,5	7,5	66,4
Fellestiltak	3,5	4,0	4,0	4,0	35,5
Eierkapital	0,0	2,0	1,0	0,0	3,0
SUM	71,6	86,2	87,7	86,7	765,7

Programmet vil ha følgende kostnadsområder:

- Programkostnad
- Tilskudd noder
- Programoppfølging
- Fellestiltak
- Eierkapital

Programkostnad

Elementer som dekkes under denne posten:

Utviklingsressurs:

Næringshagen AS må i gjennomsnitt ha personressurser tilvarende minimum 1 – 1,5 årsverk som har fokus på bedriftsutvikling/nyskapsaktivitet og basisfinansieringen til dette dekkes gjennom programmet.

Husleie:

Næringshagen AS skal ikke stå for fremleie av arealer og være økonomisk ansvarlig for dette. I budsjettet inngår kun husleie for Næringshagen AS som nå kun vil bestå av leie av kontorer til egen drift, fellesareal og evt. disponible kontor for gründere, pendlere etc.

Driftskostnader:

Ordinære administrative kostnader for Næringshagen AS som bl.a. data, telefon, regnskap/revisjon, reise/diett, møter, kontorrekvisita m.m.

Tilskudd noder:

I det nye Næringshageprogrammet ønsker man nå et tydelig fokus inn mot innovasjonsaktivitet som skal gi nyetableringer og vekst i eksisterende bedrifter og at programmet har en langsiktig og forutsigbar grunnfinansiering som støtter opp om dette. Programmet legger også opp til oppbygging av større og mer robuste utviklingsmiljø, hvor den enkelte næringshage kan etablere noder/avdelinger i områder hvor det er behov for et miljø for mindre antall bedrifter. Kostnaden i tilknytning til etablering og drift av noder dekkes lokalt/regionalt, mens næringshagen as gjennom programmet kan i gjennomsnitt få inntil kr 200 000,- for 4 noder/avdelinger eller mer.

Programoppfølging

Elementer som dekkes under denne posten:

Det forutsettes at de etablerte miljøene følges opp av nasjonal programoperatør gjennom møter og eierskap. I denne oppfølgingen vil man ha fokus på de nasjonale og regionale programmålene samt bedriftsbehovene. Det forutsettes at nasjonal programoperatør i dette arbeidet har tett kontakt med fylkeskommunene som regional utviklingsansvarlig

Rapportering og evaluering:

Utviklingen viser at krav til rapportering er økende. Det er også viktig at det avsettes ressurser til evalueringer. Det forutsettes at det etableres følgeevaluering(er) innenfor konkrete områder som kan være kvinner, internasjonalisering, kompetanseheving etc.

Videreutvikling av satsingen:

Programmet har en varighet på 10 år. Det vil være viktig å sette av midler til programutvikling både nasjonalt og regionalt slik at satsingen kan tilpasses utfordringene til enhver tid.

Fellestiltak

Elementer som dekkes under denne posten:

Internasjonalisering:

Næringshageprogrammet må tilrettelegge for å gjøre internasjonaliseringen lettere for bedriftene i Næringshagemiljøet. Dette må operasjonaliseres og koordineres av den nasjonale programoperatøren gjennom bruk aktivt bruk de internasjonale aktører og systemer som allerede eksisterer.

Nettverks- og læringsarena:

Ansvar for oppbygging av nettverksarenaer og læringsarenaer tilligger den nasjonale operatøren. Fokus på læringsarenaer er nytt i dette programmet, men vil være viktig i utviklingen av både det enkelte Næringshagemiljø og den enkelte bedrift. Dette skal være med på å lette internasjonalisering, tilgang til forsknings- og utviklingskompetanse og samarbeid mellom bedrifter.

Eierkapital:

Det forutsettes at Næringshagen AS har en majoritet av private eiere – dvs. minimum 51% privat eierskap. Offentlige aktører skal ha minimum 34 % eierskap som kan fordeles på nasjonal operatør, regional aktør og vertskommune for hovedmiljø.

Total aksjekapital i nyetablerte selskaper bør i gjennomsnitt ligge på kr 500.000,- pr. selskap. For de private aktørene vil dette utgjøre kr 255.000,-. Fordeles dette på 3 til 5 bedrifter vil aksjekapital pr. bedrift ligge på mellom kr 85.000,- og kr 51.000,-. Det er viktig at aksjekapitalen en bedrift investerer er av en slik størrelse at bedriften ønsker å følge investeringen slik at den ikke går tapt. Settes en nedre grense pr. bedrift på kr 30.000,-, så vil dette gi 8 bedrifter som medeiere i Næringshagen AS. Sammen med de offentlige aksjonærene vil man da få rundt 12 eiere i et slikt selskap noe som ansees som en øvre grense på antall eiere.

Egenkapitalinnskudd:

Nasjonalt operatørs egenkapitalinnskudd vil i gjennomsnitt å ligge på 30 % som vil utgjøre kr 150.000,- pr. næringshageselskap. Det antas at man vil få investeringsbehov i ca 20 næringshageselskaper. Da både i form av investeringer i helt nye næringshageselskaper og omstruktureringer i eksisterende selskaper.

12.Finansiering

Det er lagt stor vekt på at også det nye Næringshageprogrammet skal være et nasjonalt program, men med regionale og lokale tilpasninger.

Nasjonalt finansiering vil være viktig for å få et helhetlig program som kan utvikle nasjonale nettverk, erfaringsoverføringer og aktuelle bedriftskoblinger. I tillegg vil man få inn den internasjonale dimensjonen.

Regional finansiering er viktig for å få programmets regionale innretning i tråd med de regionale planer og utfordringer.

Lokal finansiering er viktig spesielt fordi slike miljø skal være synlige kompetansemiljø og dermed også utgjøre en forskjell i forhold til de lokalmiljø som ikke har slike miljø. Lokal finansiering vil også en viktig faktor i etablering av noder der det vil være aktuelt.

Dersom programmet finansieres kun regionalt, vil man miste den nasjonale dimensjonen og programmet vil relativt raskt kunne bli fragmentert i regionalt tilpassede programmer.

Konklusjon er at hovedmiljøene i næringshageprogrammet må være nasjonal finansiert med supplering av regional og lokal finansiering i forhold til basisaktivitetene arbeidsgruppen har lagt inn i programmet. Den nasjonale finansieringen må skje gjennom den nasjonale programoperatøren.

Finansieringplan for næringshageprogrammet i programperioden:

	2012	2013	2014	2015-2020 Pr år	Totalt i programmet
KRD v/SIVA	41,8	52,4	53,9	52,9	465,5
Fylkeskommuner	14,9	16,9	16,9	16,9	150,1
Bedrifter	14,9	16,9	16,9	16,9	150,1
Totalt	71,6	86,2	87,7	86,7	765,7

13.Notifisering

Eksisterende Næringshageprogram er notifisert etter reglene om statsstøtte i EØS-avtalen, ifølge retningslinjene utstedt av EFTAs overvåkingsorgans for forskning og utvikling og innovasjon av 7. februar 2007⁵ ("**FoUoI-retningslinjene**"). FoUoI-retningslinjene gjelder fram til 31. desember 2013

⁵ FoUoI-retningslinjene fra Europakommisjonen er offentliggjort i EUT C 323 av 30.12.2006.

Det forutsettes at programmet notifiseres etter FoUoI-retningslinjene, hvor Næringshagebedriftene er målbedrifter.

Fylkeskommunenes andel vil, dersom denne ikke henføres til programnotifisering, betegnes som bagatellmessig støtte til Næringshageselskapet.

14. Avtaler

Fylkeskommunen, SIVA og Næringshagen AS inngår felles samarbeidsavtale som ivaretar programmets krav og innretning. Første avtaleperiode varer ut 2013, andre avtaleperiode ut 2017 og siste avtaleperiode frem til og med 2021.

15. Fremdrift og milepæler

Søkeprosess for det nye programmet skjer ved skriftlig henvendelse til fylkeskommune og SIVA etter at informasjon går ut til målgruppen for programmet. Prosessen rundt utlysingen av det nye programmet skjer etter at statsbudsjettet for 2011 legges frem.

Ut fra mulighetene og interessen som næringshageprogrammet gir legger man til grunn at opptrapping av programmet skjer i tråd med budsjettforslaget.

16. Rapportering/Evaluering

Det legges opp til årlige rapporteringer fra næringshagen as i henhold til programmets nasjonale og regionale målekriterier og krav til næringshagen. Konsekvensen ved manglende resultater eller fravær av resultater kan være at næringshagen as må gå ut av programmet. Rapporteringsrutiner må være "enkle" og det legges opp til en felles rapportering for fylkeskommune, departementer, kommuner, SIVA og andre samarbeidsparter. Disse må utvikles og tilpasses de enkelte aktørs behov i samspill mellom fylkeskommune, kommune, SIVA og departement.

Resultatoppfølging vil skje gjennom programoperatørs etablerte relasjoner og rapporteringsrutiner med Næringshagene, og gjennom utøvelse av minoritetseierskap i næringshagene.

Midtveisevaluering av programmet etter 5 år i henhold til program mål og til mål og krav til det enkelte næringshagemiljø som synliggjøres gjennom årlige innsendte mål- og aktivitetsplaner fra næringshagen. Videre legges opp til en evaluering etter 9 år.

Det kan gjennomføres følgeevaluering på spesifikke områder for eksempel internasjonalisering, kompetanse, kvinner, for eventuelt for å kunne justere retning i programmet ut fra erfaringene man bygger opp.

Trondheim 12. desember 2011